27.11.2017

YHDENVERTAISUUS
VALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Lausuntopyyntönne 23.11.2017

U 10/2016 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimuksia koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä; valtioneuvoston kirjelmää täydentävä jatkokirjelmä UJ 37/2017 vp

Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto

Esteettömyysdirektiiviä koskevan valtioneuvoston kirjelmän (U 10/2016 vp) mukaan EU-sääntelyä tulee arvioida talouskasvun, kilpailukyvyn ja työllisyyden näkökulmasta. Valtioneuvosto suhtautuu kirjelmässä ja sitä täydentävissä perusmuistioissa kriittisesti komission esitykseen direktiivistä ja vielä kriittisemmin Euroopan parlamentin kantaan direktiivin toimeenpanemisesta. Yhdenvertaisuusvaltuutettu ei jaa valtioneuvoston kriittisiä näkemyksiä kaikilta osin.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, etteivät suomalaisten yritysten kilpailukyky ja palveluiden helppokäyttöisyyden kehittäminen ole ristiriitaisia tavoitteita esimerkiksi silloin, kun palveluita kehitetään huomioimaan vammaisten henkilöiden tarpeet. Direktiiviesityksen mukaan tietokoneiden käyttöjärjestelmien, pankkien ja liikennevälineiden itsepalveluautomaattien sekä verkkokauppojen tulisi olla ymmärrettäviä ja hallittavia kaikille. Tässäkin asiassa vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuteen tähtäävät tavoitteet hyödyttävät esimerkiksi ikääntyneiden ihmisten lisäksi myös muita, joiden on vaikea käyttää sähköisiä järjestelmiä.

Direktiiviä sovellettaisiin vain uusiin, direktiivin voimaantulon yhteydessä asetetun siirtymäajan jälkeen lanseerattuihin tavaroihin ja palveluihin. Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, ettei suomalaisten yritysten ja tietojärjestelmien toimittajien kykyä ja halukkuutta kehittää sähköisiä palveluita tulisi aliarvioida, vaan nähdä pikemminkin suomalaisten yritysten kilpailuetuna.

Valtioneuvoston perusmuistiot antavat kovin pessimistisen kuvan suomalaisten yritysten kyvystä hyödyntää ja kehittää sähköisiä palveluita ja palveluautomaatiota. Esimerkiksi esteettömän viestiyhteyden kehittämiseen hätäkeskukseen arvellaan tarvittavan 10 vuotta. Kuitenkin tekstiviestillä on mahdollisuus tehdä hätäilmoitus jo ensi vuoden alusta, kunhan on rekisteröitynyt palvelun käyttäjäksi. Samoin valtioneuvosto arvioi, ettei sama lipunmyyntiautomaatti voi välttämättä tuottaa sekä puhetta että tekstiä. Kuitenkin merkittävään osaan pankkiautomaateista voi jo nyt kytkeä kuulokkeet ja kuunnella ohjeita niiden kautta.

Direktiivi ei siis edellytä keksimään uusia palveluinnovaatioita, vaan sillä halutaan varmistaa, että käytetään sellaisia palvelumuotoja jotka jo nyt ovat helppokäyttöisiä kaikille. Direktiivillä pyritään ehkäisemään sellainen kilpailuetu, joka perustuu huonosti käytettävien palveluiden tuottamiseen halvalla. Hyvään suunnitteluun nojautuville suomalaisille yrityksille direktiivin voimaantulo avaa laajemmat markkinat.

Suomi allekirjoitti YK:n vammaisten henkilöiden yleissopimuksen viime vuonna. Voidaan arvioida, että lähes kaikki direktiiviehdotuksessa olevat velvoitteet koskevat Suomea sopimuksen perusteella jo nyt. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista valvova komitea on velvoittanut jäsenvaltion kehittämään esteettömyyttä esimerkiksi pankkiautomaattien osalta tai joukkoliikenteen informaation saamiseksi myös näkövammaisille. Merkittävä osa – mutta eivät kaikki – EU:n jäsenvaltioista on sitoutunut vammaissopimuksen kautta kehittämään esteettömyyttä sopimuksen vaativalla tavalla.

Esteettömyys ja saavutettavuus ovat vammaisyleissopimuksen läpileikkaavia vaatimuksia. Direktiivin voimaansaattaminen eduskunnan hyväksymällä lainsäädännöllä avaisi näitä vaatimuksia kansainvälisiä sopimuksia selkeämmin yrityksille ja myös vammaisille henkilöille itselleen.

Esteettömyysdirektiivin toteuttaminen komission tai Euroopan parlamentin esittämässä muodossa siirtää painopistettä siihen, että esteettömyyttä on arvioitava jo palveluja suunniteltaessa. Nykyisin yhdenvertaisuuslainsäädäntöä sovelletaan vasta jälkikäteen, kun

arvioidaan miten esimerkiksi bussien tai raitiovaunujen lipunmyyntiautomaatit soveltuvat näkö- tai liikuntavammaisille. Tältä osin hyvä esteettömyyslainsäädäntö tukee myös yritysten tavoitteita ennalta arvioida vastuitaan ja riskejään.